

A politikai korrektségről

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 17. szám, 2017. április 28.

Vizvári Béla legutóbbi írásában (*Hol van az ellenzék?*, *ÉS*, 2017/12., márc. 24.) egy bekezdésben azt vázolta, miért fordult el 1999-ben a politikai korrektségtől. Talán rosszul emlékezett, amikor az okot felidézte. A hivatkozott *The New York Times*-számban (www.nytimes.com) az olvasható – Vizvári interpretációjával ellentétben –, hogy az általa említett rendőrfőnököt nem elbocsátották („kirúgták”), hanem társadalmi nyomás alá kerülve önként mondott le hivataláról, miután önellentmondásba keveredett. Ugyanis ugyanabban a megszólalásában elutasította a profiling elvét, és ezzel ellentmondva kategorizált bűnelkövetőket bőrszínük szerint. Nem tudom megérteni, hogy ez az esemény hogyan korlátozta Vizvári Béla gondolkodását és kifejezési lehetőségeit.

A bűvópatak előző kibukkanása számomra az év elején következett be. Akkor, amikor ezeket a gondolatokat hallottam, majd olvastam abban a harmadik beszédben, amely Nagy Gáspár mellszobrának avatásán hangzott el Budakeszin: *„Mielőtt azonban lelepleznénk ezt a szobrot, fontos lenne az ő szavaival élve valami szabadítót mondani. Valamit, amit azoktól a költőktől tanulhatunk, akik hozzá hasonlóan Petőfi rendjéhez tartoztak, és akik a ma oly divatos, egynémely országban kötelező politikai korrektséget a hamis próféták legfőbb ismervének tekintették.”* (www.nagygaspar.hu) A magyar miniszterelnök (vagy a beszédírója) tíz évvel a költő halála után ajándékozta neki ezt a besorolást. Azt persze elfogadom, hogy Nagy Gáspár Petőfi rendjéhez tartozik. De ha filológiai kellene alátámasztanom a másik állítást, azt, hogy ő is a hamis próféták legfőbb ismervének tekintette a politikai korrektséget, alighanem bajban lennék.

Ezek nyomán talán természetes, hogy közelebről akartam szemügyre venni a PC valódi tartalmát. Két út kínálkozott, az etimológiai és a történeti.

Ha a szókapcsolat jelentését vizsgáljuk, akkor a szótárakhoz fordulunk. Mind az idegen szavak szótárai, mind a világnyelvek szótárai a *korrekt* szónak csak pozitív értéktartalmú jelentéseit tartalmazzák. Például a Bakos Ferenc által szerkesztett *Idegen szavak szótára*:

korrekt (*correct*) *lat.* 1. szabatos, helyes, pontos, hibátlan (kifejezés) 2. becsületos, kifogástalan (magatartás), feddhetetlen (jellem) 3. törvényes, megengedett (eszközök)

Ha a korrekt ezeket jelenti, akkor az egy jelzővel kiegészített (szűkített) jelentése sem lehet ezzel ellentétes. Vagyis a *politikailag korrekt* fogalmának bele kell tartoznia az előző, nagyobb halmazba. Vajon miért nem így van ez manapság? Miért próbálják meg elmarasztaló, lejárató címkéként alkalmazni? A választ a történeti megközelítés adhatja.

Beírtam tehát a „mindentudó” net keresőprogramjába a két szót. Viszonylag sok írást találtam a közelmúltból, s ezeket az olvasók is megtalálhatják. Az írások közül kiemelem Cseresnyési Lászlóét, a Japánban tanító nyelvészprofesszorét, aki a *HVG* egyik 2010-es számában megjelent hozzászólásában tekintette át a fogalom történetének kanyargó útját. (hvg.hu)

A mához érve pedig a PC híveinek a következő elveket tulajdonítja:

- az előítéletektől való félelem
- a bántó kifejezések helyettesítésének igénye
- az eltérő értékrend megértésének igénye

- a többségi társadalom felelősségvállalása

- a pozitív diszkrimináció

Cseresnyési professzor ezeknek az elveknek az esetleges túlzott alkalmazásával magyarázza a PC elleni támadásokat.

Mi lehet a baj a fenti elvekkel? Talán az előítéletektől való félelem az egyetlen, ami gátolhatja a szólásszabadságot (lásd Vizvári félelmét), ami nehezítheti a társadalmi bajok feltárását és megoldását. Ezen a ponton lehet „megfogni” a politikai korrektség elvét vallókat? Ennek vált az áldozatává a Vizvári által említett rendőrfőnök?

Azt, hogy miért nem a *politikai inkorrekttség* jelentésmezőjébe helyezi a mai politikai elit egyik fele a politikai korrektség bírálóit, a politikai korrektség elleni támadókat, a következő feltételezéssel próbálom magyarázni. *Szerintem az PC elveit vallókat az érték, az ellenzőit az érdek vezérli.* Nem az általános, térben és időben is tágra vett nemzeti érdek, hanem a szűkebb, például hatalmi. Ezért lehetne talán utóbbiakat, az ellenzőket pragmatikusoknak nevezni. Persze nyíltan vállalni azokat a jelzőket, amelyek a politikai korrektség ellenpólusán rajzolhatók meg, egyértelműen leleplező és ezért elképzelhetetlen lenne. Kell keresni tehát egy ködösebb, könnyen elhajlítható, nehezebben felfogható fogalmat, ami ráadásul megfelelő a már meglévő társadalmi kétszínűség fenntartásához, sőt erősítéséhez. Erre látszik alkalmasnak napjainkban a politikai korrektség elleni meg-megújuló támadáshullám. Ebből következően azt gondolom, hogy a fogalom etimológiai-történeti értelmezésével ellentétes mai használata tudatos nyelvpolitika eredménye. Ugyanúgy, ahogyan erről Vásárhelyi Mária írt legutóbb, e hetilap 14. számában (*A maffiaállam médiapolitikája*, 2017. ápr. 7.).

Két példa, csak utalásszerűen, az átértelmezés veszélyes voltára. Bár elfogadom a politikai korrektséget a szemétdombra vetni akaróknak azt a megállapítását, hogy mára kialakult néhány tabunak látszó hiba, például az, hogy tapintatból vagy a diszkrimináció és a fajgyűlölet látszatát kerülendő, nem beszélünk nyíltan a romák sajátos problémáiról. Azonban ekkor se mondhatja senki jogosan, hogy a balliberális oldal lehetetlenítette el ezt a szükséges nyílt beszédet. Nem mondhatja jogosan mindaddig, amíg meg nem kísérik a problémákat tárgyilagosan, tudományos alapossággal feltárni. Egyik szélsőség se vezet eredményre, se a hallgatás, se az intoleráns és alaptalan általánosítás. De mit lehet tenni akkor, amikor egy évszázados és mélyen gyökeredző előítélet találkozik és cseng egybe a valóság mai elemeivel? Hiszen a nyelvünkben is benne vannak azok az elemek, az állandósult szókapcsolatainkban, a metaforikus kifejezéseinkben, amelyek ezt az előítéletet mutatják. S erre a meglévő előítéletre „játszik rá” az a kommunikáció, amely az etnikai csoport sajátos problémáit érvként, hivatkozási alapként használja, például a szegregáció megindokolására. Mit kell ilyenkor tenni? Befogni a szemünket és a szánkat? Vagy megkísérelni helyi és országos szinten orvosolni? Amíg ez utóbbit nem tapasztaljuk, addig semmilyen módon nem etikus, nem korrekt (politikailag sem korrekt) a diszkrimináció jogosságával takarózni.

A másik neuralgikus pont, a véleményformálás (véleménymanipuláció) egy másik konkrét területe máig a migránsválság értelmezésére. Itt az általános emberi szolidaritás értékrendje és a nemzet érdekeinek a védelme kerülhetett látszólag ellentétbe, s kellett emiatt (nem csak látszólag) választani az elmúlt őszi a nem létező döntési helyzetben. Választani kellett minden nagykorú magyar állampolgárnak a népszavazás napján. Több választási lehetőség volt, legalább négy. Itt is csak a két szélsőséges végpont mutatkozott meg igazán, a „nagy” kisebbség manipulált egységes állásfoglalása és a „kis” többség hallgatása. Csak az alapsokaság 5,5 ezreléke mert tartózkodni, érvénytelen szavazatot adni, ezzel jelezni a kérdés megválaszolhatatlanságát, és fél ezreléke mondott nyíltan nemet, az igen-nel. Ezzel a szélsőséges tálalással lehetne szembeállítani mondjuk azt, hogy megvizsgálnánk, mire lehetett volna fordítani a déli négyrétegű határzár bekerülési költségét, ami egy biztonságpolitikai szakértő szerint 200 milliárd forint volt. Például egyenlő 23 000 menekült egyévi ellátására költhető összeggel.

Általánosítási kísérlet: a konkrét jelenségnek (a politikai korrektség átértelmezési kísérletének) a

hátterében ott van az a szemlélet, amely a nézetkülönbségeket, a konfliktusokat, az anomáliákat (hibákat) nem a megbeszélés, a konzultáció, az egyeztetés (vagyis a „kibeszélés”) útján próbálja rendezni, hanem a harc eszközeivel. Az ellentétes nézetek, az ellenfél megsemmisítésével. A kompromisszum helyett a hegemoniára, egyeduralomra töréssel. Az esettanulmányok, modellkísérletek helyett a teljes spektrumra érvényes, radikális „megoldások” bevezetésével. A pluralizmus helyett a monizmus személetének az érvényesítésével.

A politikai korrektség fogalmában megmutatózó manipulációs lehetőség miatt, amiatt, hogy az etimológiailag és a történetileg értelmezett jelentése között ekkora differencia van, továbbá azért, mert az átlagember talán el se gondolkodik annak tartalmán, feltétlenül szükségesnek látom megadni (vagy visszaadni) a neki járó rangot, tisztára mosni a bepiszkított öltözékét. S ezzel együtt elvárhatónak érzem, hogy aki a fogalmat használja, az tisztázza: ha (gy)alázza a politikai korrektség megjelenését, akkor ezzel együtt vallja-e, vállalja-e annak ellentétét, a politikai inkorrekttséget.